FALERISTIKA

Qo‘chqorova Gulsanam Olimjon qizi Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Namangan filiali "Tarix" I bosqich

gulsanamqochqarova6@gmail.com

+998932495868

Annotatsiya

Ushbu maqolada faleristika fanining mazmuni, uning tarixiy shakllanishi hamda mukofotlar, orden va medallarni o‘rganishdagi o‘rni yoritiladi. Shuningdek, davlat mukofot tizimlarining rivojlanishi va ularning jamiyatdagi ahamiyati haqida ma’lumot beriladi.

Kalit so‘zlar:

faleristika, medal, orden, mukofot, nishon, tarix, davlat mukofotlari, geraldika, ramz, mukofot tizimi

Аннотация:

В данной статье рассматривается фалеристика как наука, изучающая ордена, медали и наградные знаки. Также освещается развитие государственных наградных систем и их значение в обществе.

Ключевые слова:

фалеристика, орден, медаль, награда, знак отличия, история, государственные награды, символ, система наград, коллекционирование

Annotation:

This article discusses phaleristics as a scientific field that studies orders, medals, and badges. It also highlights the development of state award systems and their importance in society.

Keywords:

phaleristics, medal, order, award, badge, history, state awards, symbol, award system, collection

Kirish.

Faleristika — mukofotlar, ordenlar, medallar va turli nishonlarni o‘rganadigan tarixiy-ilmiy soha hisoblanadi. U davlat mukofot tizimlarining shakllanishi, rivojlanishi hamda ularning jamiyatdagi o‘rnini tahlil qiladi.

Bu fan orqali insonlar tarixiy davrlarda kimlar va qanday xizmatlari uchun mukofotlanganini, shuningdek, mukofotlarning ramziy ma’nosini o‘rganadilar. Faleristika nafaqat tarix, balki madaniyat va davlat boshqaruvi tizimini tushunishda ham muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism.

Faleristika fan sifatida XIX–XX asrlarda shakllangan bo‘lib, u mukofotlar tizimini ilmiy asosda o‘rganishga xizmat qiladi.

Bu soha orden, medal, nishon va boshqa rag‘batlantirish belgilarining paydo bo‘lishi, rivojlanishi va ularning tarixiy ahamiyatini tahlil qiladi. Faleristika ko‘pincha geraldika va numizmatika fanlari bilan birga o‘rganiladi, chunki ular ham ramzlar va tarixiy belgilarni tadqiq qiladi.

Mukofot tizimlari qadimgi davrlardan boshlangan.

Qadimgi Rim imperiyasida harbiy xizmatda alohida jasorat ko‘rsatgan askarlarga maxsus belgilari va mukofotlar berilgan.

O‘rta asrlarda esa Yevropa qirolliklarida ordenlar paydo bo‘lib, ular asosan zodagonlar va harbiylarga berilgan. Bu ordenlar jamiyatda ijtimoiy mavqe va hurmat belgisi hisoblangan.

Faleristika fanining muhim jihatlaridan biri — mukofotlarning ramziy ma’nosini o‘rganishdir. Har bir medal yoki orden ma’lum bir voqea, xizmat yoki tarixiy shaxsni ifodalaydi.

Masalan, davlat mukofotlari ko‘pincha vatanparvarlik, jasorat yoki mehnatni qadrlash maqsadida beriladi.

[1.Internet resursi.]

Zamonaviy davrda ko‘plab davlatlarda mukofot tizimi aniq qonunlar asosida tartibga solinadi.

Masalan, O‘zbekiston Respublikasida ham davlat mukofotlari tizimi mavjud bo‘lib, u turli sohalarda — ilm-fan, madaniyat, sport va harbiy xizmatda erishilgan yutuqlar uchun beriladi. Bu mukofotlar jamiyatda insonlarni rag‘batlantirish va ularga hurmat ko‘rsatish vositasi hisoblanadi.

Faleristika shuningdek kolleksionerlik bilan ham bog‘liq. Ko‘plab insonlar tarixiy orden va medallarni yig‘ib, ularni o‘rganadilar.

Bu orqali ular turli davrlarning tarixiy jarayonlarini va davlat siyosatini chuqurroq tushunishga harakat qiladilar.

[2.Internet resursi.]

Faleristika nafaqat tarixiy mukofotlarni o‘rganadi, balki ularning ishlab chiqarilish texnologiyasini ham tahlil qiladi. Orden va medallar odatda metall (oltin, kumush, bronza)dan tayyorlanadi va ularga maxsus emal, yozuvlar hamda ramziy tasvirlar tushiriladi. Har bir detal mukofotning ma’nosini yanada kuchaytiradi va uni boshqa belgilaridan ajratib turadi.

Mukofot tizimlarida ranglar ham muhim rol o‘ynaydi. Tasmalardagi ranglar ma’lum bir xizmat turi yoki tarixiy voqeani ifodalashi mumkin. Masalan, harbiy mukofotlarda ko‘pincha jasorat va jangovar xizmatni bildiruvchi ranglar ishlatiladi, fuqarolik mukofotlarida esa mehnat va tinchlikni ifodalovchi ranglar qo‘llanadi.

Faleristika tarixiy manbalarni o‘rganishda ham katta ahamiyatga ega.

Eski orden va medallar orqali qaysi davrda qanday siyosiy jarayonlar bo‘lganini, qaysi shaxslar jamiyatda muhim rol o‘ynaganini aniqlash mumkin. Shu sababli bu fan tarixchilar uchun muhim yordamchi yo‘nalishlardan biri hisoblanadi.

Bundan tashqari, mukofotlar davlatning mafkurasi va qadriyatlarini ham aks ettiradi.

Har bir davlat o‘z mukofot tizimi orqali fuqarolarini vatanparvarlikka, halollikka va fidoyilikka undaydi. Shu bilan birga, mukofotlar jamiyatda ijtimoiy hurmat va motivatsiyani kuchaytiradi.

[3.Internet resursi.]

Faleristika zamonaviy davrda ham rivojlanib bormoqda. Hozirgi kunda davlatlar mukofot tizimlarini yangilab, ularni zamonaviy talablar asosida takomillashtirmoqda. Yangi orden va medallar turli sohalardagi yutuqlarni e’tirof etish uchun joriy etilmoqda.

Bu esa jamiyatda raqobatbardoshlik va faoliyatga qiziqishni oshiradi.

Shuningdek, faleristika xalqaro miqyosda ham ahamiyatga ega.

Turli davlatlarning mukofot tizimlarini solishtirish orqali ularning tarixiy rivojlanishi va siyosiy madaniyatini tushunish mumkin. Ayrim hollarda davlatlar o‘zaro faxriy mukofotlar almashib, diplomatik munosabatlarni mustahkamlashadi.

Faleristika fanida soxtalashtirish (falsifikat) masalasi ham muhim o‘rin tutadi. Tarixiy medallar va ordenlarning asl nusxasini aniqlash juda muhim, chunki ayrim hollarda ularning soxta variantlari ham uchrab turadi.

Shu sababli mutaxassislar mukofotlarning materialini, yozuvlarini va ishlab chiqarilish uslubini chuqur tahlil qiladilar.

Bugungi kunda muzeylar va tarixiy markazlarda ko‘plab faleristik eksponatlar saqlanadi.

Ular orqali tashrif buyuruvchilar turli davrlardagi mukofot tizimlari bilan tanishish imkoniga ega bo‘ladilar. Bu esa yosh avlodda tarixga qiziqishni oshirishga xizmat qiladi.

[4.Internet resursi.]

Faleristika fanida mukofotlarning huquqiy jihatlari ham o‘rganiladi. Har bir davlatda orden va medallarni berish tartibi qonun bilan belgilanadi.

Mukofotlar faqat belgilangan mezonlarga javob bergan shaxslarga beriladi va bu jarayon davlat darajasida nazorat qilinadi.

Shuningdek, mukofotlarning ierarxiyasi (darajalanishi) ham mavjud.

Masalan, ayrim ordenlar yuqori davlat mukofoti hisoblanib, eng katta xizmatlar uchun beriladi, medallar esa odatda muayyan sohadagi aniq yutuqlar uchun topshiriladi.

Bu tizim mukofotlarning qiymatini va ahamiyatini belgilab beradi.

Faleristika ilmiy tadqiqotlarda ham keng qo‘llaniladi.

Tarixchilar mukofotlar orqali ma’lum davrdagi siyosiy tizim, urushlar, ijtimoiy tuzilma va mashhur shaxslar haqida xulosa chiqaradilar. Shu sababli mukofotlar tarixiy manba sifatida ham muhim hisoblanadi.

Ba’zi mukofotlar esa faqat bir martalik voqealar uchun yaratilgan bo‘lib, ular tarixiy xotirani saqlash vazifasini bajaradi. Masalan, yirik urushlar, mustaqillik voqealari yoki muhim davlat yutuqlari sharafiga maxsus orden va medallar ta’sis etiladi.

[5.Internet resursi.]

Xulosa.

Faleristika mukofotlar, ordenlar va medallarni o‘rganadigan tarixiy fan bo‘lib, u davlatlarning mukofotlash tizimi va uning rivojlanishini tahlil qiladi. Bu fan jamiyatda insonlarning xizmatlari, yutuqlari va fidoyiligini qanday baholash va rag‘batlantirish yo‘llarini ko‘rsatadi.

Faleristika orqali turli davrlardagi mukofotlarning ma’nosi, ularning kimlarga va nima uchun berilgani hamda ularning tarixiy ahamiyati o‘rganiladi. Bu esa tarixni chuqurroq tushunishga va davlat tizimlarining shakllanishini anglashga yordam beradi.